gent: zoveel stad

Ontdek de oudste begraafplaats van Gent

Zuiderbegraafplaats

De Zuiderbegraafplaats is gelegen
in de Ottergemsesteenweg 254, 9000 Gent

Beste Gentenaar,

De voorbije jaren werden onze bekende, stenen begraafplaatsen geleidelijk getransformeerd tot groene begraafplaatsen, oases van rust in onze drukke stad. Met deze wandelingen hopen we u te kunnen verleiden om onze begraafplaatsen te bezoeken. Gent telt er 18, met in totaal 90.000 graven.

Al die graven zijn stille getuigen van het verleden. Enkele zijn bekend vanwege de beroemde Gentenaars die erin rusten of om hun monumentale kunstwerken. Andere graven lijken op het eerste gezicht dan weer erg gewoon, terwijl er een heel verhaal achter de grafzerk schuilt.

Met deze wandeling wekken we de verhalen achter al die grafstenen weer tot leven. We leiden u rond over de oudste begraafplaats van Gent. Het is een kleine, maar stemmige begraafplaats, die ook voor vele Gentenaars nog ongekend terrein is.

Wilt u op de hoogte blijven van nieuwe themawandelingen? Hou dan de website www.begraafplaatsen.gent.be in de gaten. U vindt er ook algemene informatie over de Gentse begraafplaatsen.

Met dank aan An Hernalsteen voor het samenstellen van deze wandeling, en iedereen die hieraan meewerkte.

Sofie Bracke
schepen van Burgerzaken en Protocol

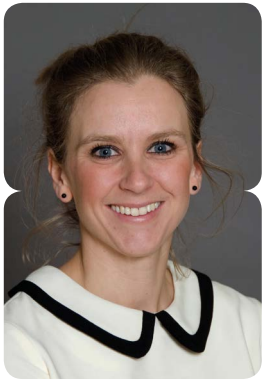

Torenbrand van de voormalige Onze-Lieve-Vrouwekerk te Gent in 1733 - schilderij van Jan Van Doorsselaer, te bezichten in de Sint-Pietersabdij.

1. Een kort stukje geschiedenis.

Tijdens het bewind van keizer-koster Jozef II kwam een eeuwenoude traditie op de helling te staan. Omwille van de hygiëne verbood zijn 'Edict van den Keyser aengaende de begraeffennissen' van 26 juni 1784 het begraven van de doden in en rond kerken in dichtbevolkte gebieden. Voortaan moesten begraafplaatsen buiten het stadscentrum worden aangelegd.

De abt van de Sint-Pietersabdij besloot om op zijn eigen grondgebied, buiten de Heuvelpoort aan de Ottergemse Dries, een begraafplaats aan te leggen voor de parochianen van het Sint-Pietersdorp. Het oude, bestaande kerkhof bij de Onze-Lieve-Vrouwekerk werd opgedoekt. De kerk zelf werd in 1799 gesloopt.

In 1855 kregen de Gentse joden de toestemming om hun doden te begraven op een perceel van 38 meter op 10 meter rechts van de ingang. Die graven zijn intussen verdwenen.

Tot 1856 werd de Zuiderbegraafplaats parochiaal uitgebaat, nadien kwam ze onder stedelijke bevoegdheid en werd ze regelmatig uitgebreid.

2. Frederik De Pestel: een slachtoffer van de 'katholieke dweepzucht'

Frederik De Pestel zag het levenslicht op 13 mei 1824 in Nevele. Pa was onderwijzer, zoonlief zou in zijn voetsporen treden. Toen hij eenmaal zijn onderwijzersdiploma op zak had, werd hij de allereerste onderwijzer van de gemeenteschool van Sint-Martens-Leerne.

Het einde van de 19de eeuw was een woelige periode voor het onderwijs. Niet voor niets spreken we over 'de eerste schoolstrijd'.

De liberale regering van 1878 onder leiding van Frère-Orban bepaalde dat godsdienstonderricht uitsluitend nog buiten de lesuren kon worden gegeven en dat op uitdrukkelijk verzoek van de ouders. Bovendien moest iedere gemeente minstens één officiële school onderhouden. De katholieken reageerden furieus en beschouwden deze schoolstrijd als een gevecht 'om de ziel van het kind'.

In 1879 woedde de strijd in alle hevigheid. Heel Sint-Martens-Leerne werd door de plaatselijke geestelijkheid opgetrommeld om zich tegen het gemeenteschooltje te verzetten.

Op 1 september 1879 kwam niet één leerling opdagen. Frederik vroeg noodgedwongen zijn overplaatsing aan en werd aangesteld als hoofdonderwijzer in Drongen.

Na de verkiezingen van 1884 hadden de katholieken het opnieuw voor het zeggen in België. Zij voerden het beleid van voor 1878 weer in. Het wegpesten van De Pestel kwam nu pas echt goed op dreef. Zijn school werd gesloten en hij werd verplicht zijn pensioen aan te vragen. Alsof dat nog niet genoeg was, raakte zijn pensioendossier ergens zoek in de bureaucratische mallemolen. Zo arm als Job verhuisde De Pestel naar Gent. Hij stierf er op 18 maart 1886. Zijn begrafenis groeide uit tot een vrijzinnige protestactie.

De tekst op de grafplaat verwijst naar zijn martelaarschap: 'Hij bleef in 1879 getrouw aan zijn eed, werd vervolgd door de katholieke dweepzucht en stierf als martelaar voor het burgerlijk onderwijs.'

3. Hippolyte van Peene en Virginie Miry: met toneel en muziek door het leven

Hippolyte kwam als nieuwjaarskindje ter wereld in Kaprijke op 1 januari 1811. In 1831 begon hij zijn studie aan de Gentse faculteit geneeskunde, maar zijn hart ging uit naar het theater. Als student leerde hij Virginie Miry kennen. Virginie had een mooie stem en zong als een lijster. Hippolyte stelde voor om haar op zijn viool te begeleiden.

Muziek verenigde de jonge harten. Ondertussen was Hippolyte ook actief in het rederijkerstoneel. Van studeren kwam niet veel meer in huis. Pas in 1837 behaalde hij eindelijk zijn diploma. Voortaan kon hij als arts de kost verdienen en een gezin onderhouden. Hij huwde zijn Virginie.

In 1847 vonden enkele leden van de rederijkerskamer Broedermin en Taalyver het jammer dat de Vlamingen geen strijdlied hadden. Hippolyte had maar enkele dagen nodig om 'De Vlaamse Leeuw' op papier te zetten. Karel Miry, neef van zijn echtgenote, componeerde de muziek.

Op 19 februari 1864 overleed Hippolyte in de Ketelvest aan een hartaanval.
Op 16 juli 1865 werd zijn praalgraf, gebeiteld door Antoon van Eename, ingehuldigd.
In 1902 vervoegde Virginie haar echtgenoot.

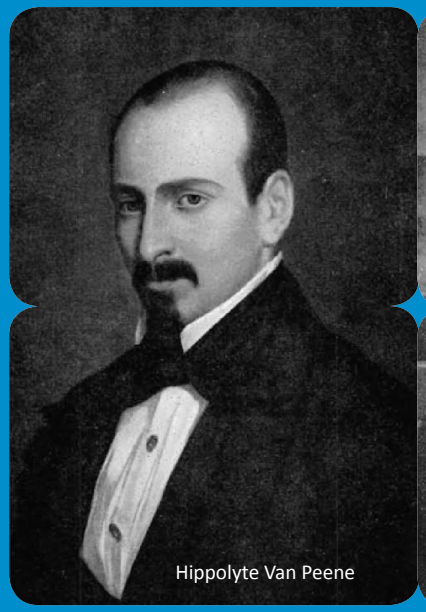
Hippolyte Van Peene

Virginie Miry

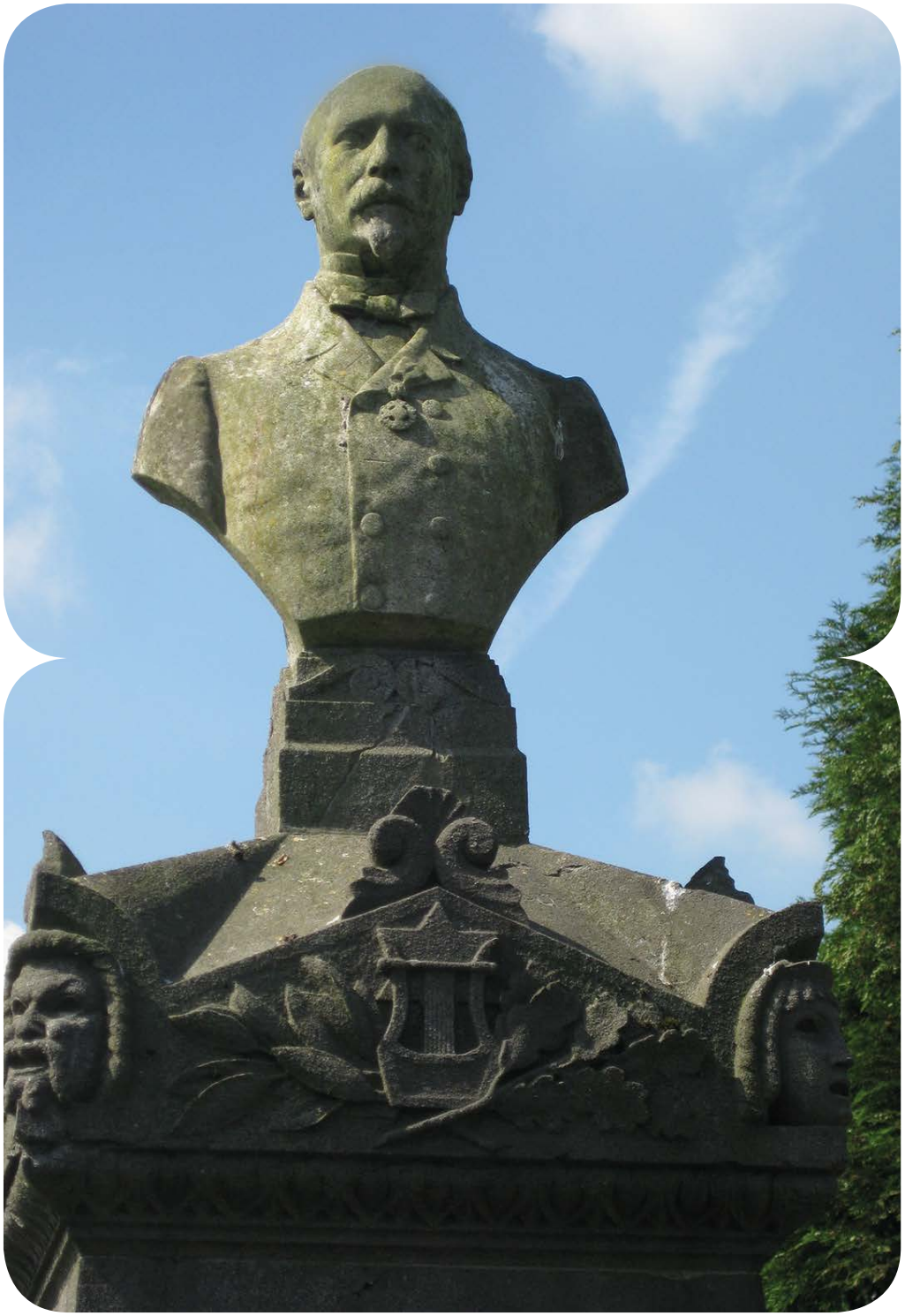

graf van Ernest Brengier

4. Ernest Brengier: nog meer muziek

Ernest Brengier werd geboren in Sint-Eloois-Vijve op 1 maart 1873. Al op jonge leeftijd werd duidelijk dat hij een fijn muzikaal gehoor had. Zijn zus Fanny gaf hem zijn eerste pianolessen en op zijn vijftiende trok hij naar de muziekschool van Waregem.
Later wenkte het conservatorium van Gent, waar hij werd overladen met eerste prijzen.

In 1896 ontmoette hij Peter Benoit, die hem een plaats als leraar aan het Antwerpse conservatorium beloofde. In de havenstad componeerde hij lyrische drama's.
In 1901 stierf Benoit. Ernest was zijn beschermer kwijt en keerde terug naar zijn geboortestreek. Van zijn muziek alleen kon hij niet leven: 's morgens componeerde hij, 's middags verdiende hij de kost als tapijtenfabrikant.

In 1904 pende hij de eerste noten neer van wat zijn meest doorwrochte werk zou worden: de opera Gudrun. In 1909 was alles min of meer in muzikale kannen en kruiken gegoten. Maar het geploeter had veel van zijn krachten gevergd en hij werd geveld door een zware zenuwinzinking. Bovendien liep het op de planken brengen van zijn Gudrun niet van een leien dakje. Tot overmaat van ramp kreeg hij ook op amoureus vlak een flinke opdoffer. Dat alles maakte hem uitermate neerslachtig en op 25 juli 1940 vond hij dat het welletjes was geweest en stapte hij uit het leven. Inmiddels deelt hij zijn graf met zijn geliefde zus Fanny.

5. Kunstschilder Albert Toefaert

Albert Toefaert werd geboren in Gent op 2 februari 1856. Hij studeerde aan de Gentse Academie voor Schone Kunsten en werd er later zelf docent. Hij penseelde overwegend landschappen maar blonk vooral uit als dierenschilder. Hij overleed in zijn geboortestad op 18 november 1909. Het portretmedaillon op het graf is van Hippolyte Leroy.

6. De families Fournier en Miele: twee funeraire pareltjes

De Parijzenaar Edouard Fournier zakte in april 1893 af naar Gent. Samen met zijn echtgenote Elisa Beaufils vestigde hij zich voorlopig in het hotel 'In de diligence van Antwerpen' op de Korenmarkt. In de bevolkingsregisters liet hij noteren dat hij het edele beroep van tandentrekker uitoefende.
In februari 1895 verhuisde het echtpaar naar de Heuvelstraat. Daar ontmoette Edouard de naaister-strijkster Stephanie Peters. De vonk sloeg over en een romance bloeide op. Edouard scheidde van zijn Elisa om in 1896 te kunnen huwen met Stephanie.

Hij bleef tanden trekken en zij schopte het tot modiste. Het aangroeiende huispersoneel getuigde van hun nieuw verworven welstand. Dat ze er warmpjes in zaten, bewijst ook hun mooie grafkapel.

Pal ernaast rust de familie Miele.
'La maison Miele' werd opgericht in 1828. Op de hoek van de Karel van Hulthemstraat en de Sint-Kwintensberg kon je bij deze familie terecht voor een keur aan uitgelezen wijnen en likeuren. Ook de jeneverstokerij Van Hoorebeke gebruikte de winkel om haar dranken te verdelen.

De grafportiek werd versierd met een mooi symbolistisch beeld van een vrouw als sfinx. Het symbolisme is een kunststroming die een korte periode op het einde van de 19de en in het begin van de 20ste eeuw in zwang was. Ze legde de nadruk op verbeelding, spiritualiteit en intuïtie. De sfinx staat symbool voor het raadselachtige, verleidelijke en gevaarlijke karakter van de vrouw.

7. Drie soldaten uit WO I

Albert de Wolf maakte als soldaat 2de klas deel uit van het regiment jagers te paard. Hij raakte betrokken bij de schermutselingen van de tweede slag bij Melle - Kwatrecht en sneuvelde er op 9 oktober 1914.

Robert Gabriëls was als soldaat 2de klas ingedeeld bij het 2de linieregiment. Hij liet het leven tijdens de zware gevechten in Sint-Katelijne-Waver en werd oorspronkelijk in Mechelen begraven. Nadien liet zijn familie hem in de familiekelder in Gent bijzetten.

Maurice de Vriese diende ook bij het 2de linieregiment, maar was actief in de compagnie mitrailleurs. Hij werd krijgsgevangen genomen en stierf op 14 maart 1918 in het kamp Altengrabow (Saksen-Anhalt, Duitsland). In 1915 verbleven er in dat kamp ongeveer 2 150 krijgsgevangenen. Op het einde van de oorlog was hun aantal opgelopen tot zo'n 10 700. Optimaal zullen de levensomstandigheden er niet zijn geweest.

8. Vader en zoon Donny: dezelfde voornaam, andere levens

Aangezien vader en zoon Donny allebei met de voornaam François door het leven gingen, is er soms verwarring over wie wat op zijn naam heeft staan.
Vader François Constant Donny werd op 18 november 1791 in Oostende geboren in een notarisfamilie. Nadat hij was afgestudeerd als doctor in de rechten aan de École de Droit in Brussel, ging hij in zijn geboortestad aan de slag als stadsontvanger. Hij vond er ook zijn bruid, Antoinette Tribou. In 1832 werd hij verkozen als unionistisch volksvertegenwoordiger. Twee jaar later startte hij zijn carrière als advocaat-generaal bij het Gentse hof van beroep en zei hij de politiek definitief vaarwel.
Hij overleed in Gent op 5 januari 1872.

Zoon François Marie-Louis Donny, geboren in 1822, kreeg van zijn erudiete vader thuisonderwijs. Hij schopte het tot hoogleraar scheikunde aan de Gentse universiteit en specialiseerde zich in alles wat met fotografie te maken heeft, want zijn passie ging uit naar dat nieuwe medium.

Hij doorkruiste Gent in zijn koets, die hij tot fotografisch lab had omgetoverd, en legde de stad op de gevoelige plaat vast. Terecht werd hij de eerste voorzitter van 'l'Association Belge de la Photographie'.
Hij huwde met Emma Baertsoen, met wie hij 11 kinderen kreeg.
De familie Donny baatte in de Sint-Pietersnieuwstraat een brouwerij en fabriekje van frisdranken uit. De ijskelders zijn er bewaard gebleven.

9. De familie Kusseler: slachtoffers van een bombardement

In de maanden juli en augustus van 1944 klonk regelmatig het luchtalarm boven Gent. De Gentenaars raakten er zodanig aan gewoon dat ze op den duur zelfs de schuilkelders niet meer opzochten. Die nalatigheid zou velen van hen op 3 augustus 1944 fataal worden.

Driemaal die dag vielen er bommen op Gent. Theodore Gourley, een van de piloten, beschrijft wat er gebeurde: 'Op 3 augustus was ons doelwit een chemische fabriek te Harnes (Noord-Frankrijk) maar door het slechte weer werd een rangeerstation nabij Gent als doelwit van de laatste kans geselecteerd.'

Iets na 20 uur werden de bommen gedropt. De meeste ervan misten doel.
Veel projectielen vielen in de buurt van de Rooigemlaan.

De familie Kusseler woonde aan het Koning Nobelplein en behoorde tot de slachtoffers. Enkele dagen later overleden vader Gaston, moeder Caroline en zoontje Willem aan hun verwondingen. Waarom ze op de Zuiderbegraafplaats werden begraven, is niet bekend.

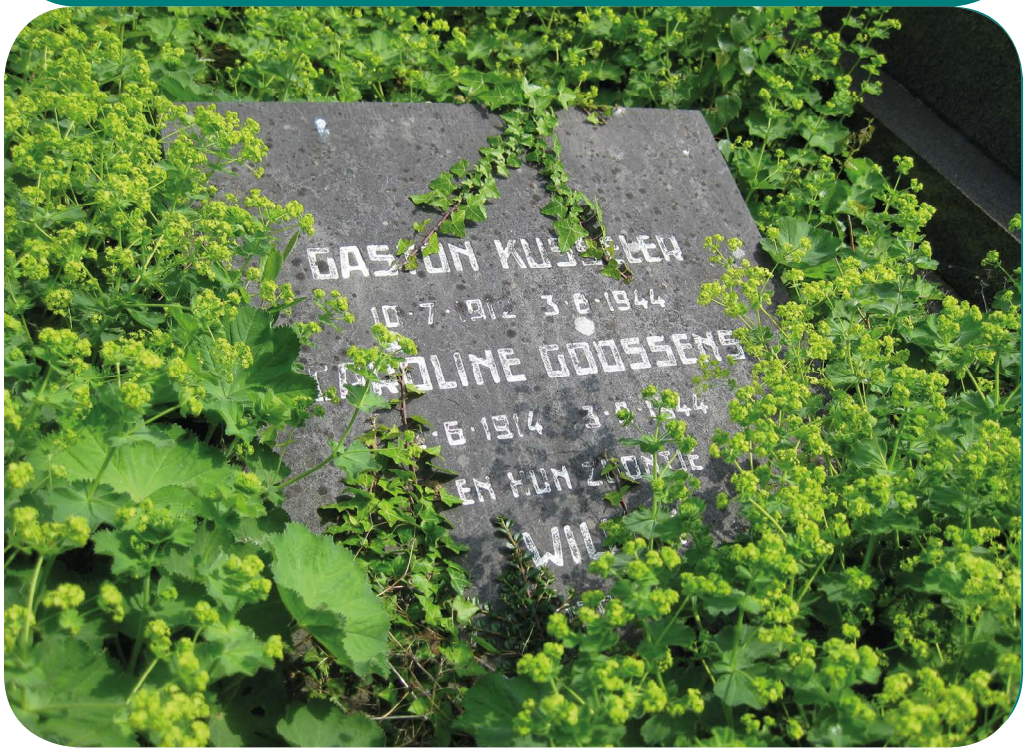

10. De vlindertuin

De Stad Gent kiest voor de asurnen vormen die verwijzen naar een oudere, funeraire symboliek. Zo kreeg Gentbrugge een rozentuin. Op de Zuiderbegraafplaats ging de voorkeur uit naar de vlinder, het vaste attribuut van Thanatos, de Griekse god van de dood.

De vlinder staat symbool voor verandering. Hij toont de kortstondigheid van het leven en drukt de hoop uit op iets dat volgt. Centraal in de vlindertuin staat een keramische zuil waarop de levenscyclus van de vlinder staat afgebeeld, van eitje, rups en schijnbaar dode pop tot kleurrijke vlinder.

Bij mooi weer is het hier goed toeven op de bank tussen de vlinderstruiken.

Neem Gents erfgoed onder uw vleugels

Vindt u het ook doodjammer dat waardevolle grafmonumenten staan te verkommeren? Word een bewaarengel en help mee om de prachtige Gentse begraafplaatsen in stand te houden.

U kan op 2 manieren grafmonumenten helpen redden:

1. U neemt het graf van een bekende Gentenaar onder uw vleugels via een peter- en meterschap.
   Dat betekent dat u het graf onderhoudt. U of uw vereniging wordt officieel erkend als de beschermengel van die bekende Gentenaar.
2. U neemt een historisch grafmonument onder uw vleugels door er een laatste rustplaats van te maken voor uzelf en/of uw familie. U betaalt de restauratie.
   In ruil krijgt u een gratis gebruiksrecht of concessie van 50 jaar.

Lees meer op www.stad.gent/redeengraf

Ruststraat
De Pintelaan
Ottergemsesteenweg
Ottergemsesteenweg
Noendries
Tussen Bem
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
4
0
12.5
25
50 m